

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc2024.v1.03>

CZU: 334.724.4:332.13(478)

## CLUSTERS AS A MECHANISM FOR BOOSTING EXPORTS TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY

## CLUSTERELE CA MECANISM DE STIMULARE A EXPORTULUI PENTRU A CREȘTE COMPETITIVITATEA ECONOMIEI

ALEXA Adelina, studentă, specialitatea: EMREI

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, [www.ase.md](http://www.ase.md)

Telefon: +373 69 632 013

e-mail: [adelinaal181@gmail.com](mailto:adelinaal181@gmail.com)

**Abstract:** In the context of economic globalization, identifying and exploiting growth opportunities is crucial to the success of a national economy. Clusters are effective solutions, recognized by governments around the world as catalysts for innovation and economic expansion. Success stories from around the world underline the importance of clusters in strengthening competitive advantages, boosting prosperity and developing local economies. Thus, clusters are becoming points of interest for the private sector and strategic objectives for countries such as the Republic of Moldova, which want to maximize their economic potential, especially in the perspective of EU integration. The study aims to examine the role of clusters as a mechanism to stimulate exports and increase economic competitiveness. The methodology involves the analysis and synthesis of research, publications, case studies and statistical data, comparing different situations and organizational models, as well as the experiences of other countries in managing economic clusters.

**Key words:** cluster initiative, european integration, top-down and bottom-up approach, international experience.

**JEL CLASSIFICATION:** O2, O5, O10, L10, F14.

### INTRODUCERE

Datorită globalizării economice, concurenței acerbe, succesul economic al unei națiuni depinde foarte mult de identificarea oportunităților de dezvoltare, specializarea ofertei, focalizarea efortului de creștere pe domeniile cu cele mai competitive avantaje, resurse și competențe. Experiența economiilor de top din întreaga lume ne demonstrează, că clusterelor sunt o soluție de succes în aceste circumstanțe. Tot mai multe guverne văd clusterelor ca motoare ale creșterii economice și ale inovării, acestea fiind considerate instrumente eficiente pentru dezvoltarea politicilor antreprenoriale și regionale. Tot mai multe clusterelor de succes la nivel mondial ne demonstrează că acestea sunt locuri în care companiile pot crește avantajele lor competitive, pot stimula prosperitatea și dezvoltarea economică locală.

Astfel, sectorul privat este tot mai interesat de proiectele de creare a clusterelor, care au devenit și obiective strategice în agenda de dezvoltare a multor națiuni și grupări integraționiste, cum ar fi Uniunea Europeană. Acum că negocierile de aderare la UE au început, Republica Moldova trebuie să preia cele mai bune practici de dezvoltare pentru a-și spori potențialul economic.

**Scopul lucrării** constă în analiza clusterelor ca mecanism de stimulare a exportului pentru a crește competitivitatea economiei. Lucrarea se concentrează pe: (i) Analiza dezvoltării activității clusterelor în lume; (ii) Experiența Uniunii Europene, prezentând politicile de stimulare a clusterelor; (iii) Cazul Republicii Moldovei, analizând cadrul legal aferent și procesul de conturare a clusterelor.

**Metodologia cercetării** constă în sinteza și analiza diferitor studii, publicații, date statistice și altor informații relevante, experienței diferitor țări privind activitatea clusterelor economice.

### Dezvoltarea activității clusteriale în lume.

Conform economistului Michael Porter, un cluster reprezintă o concentrare, înmănunchere sau aglomerare de firme mici și mijlocii, specializate într-un sau mai multe domenii corelate, care pot domina piața națională, chiar și cea globală în sectorul de specializare. Unele clusterse includ și/sau conlucrează intens cu diferite universități, agenții de standardizare, furnizori de instruire profesională și patronate, care le oferă o educație specializată, informații, cercetare și asistență tehnică. Clustersele contribuie la rezolvarea problemelor economice stringente, inclusiv și a celor pe care guvernele le consideră prioritare. În consecință, există o legătură directă între clusterse și competitivitate. [1]

Deoarece fiecare țară are propriile priorități de dezvoltare, nu există o abordare uniformă în literatura de specialitate cu privire la metodologia de determinare a clusterelor. În multe state, clustersele s-au format printr-un mecanism de sine stătător „de jos în sus”, în altele, guvernul a încurajat formarea lor prin mecanismul „de sus în jos”, implementând politici stimulative sau inițiative de cluster.

Tot mai mulți politicienii au recunoscut importanța clusterelor după 1990, conștientizând că acestea nu sunt doar rețele de afaceri și întreprinderi, ci o platformă pentru inovare. Inovarea este concentrată geografic, în mare parte mai mult decât prosperitatea sau productivitatea. Clustersele, care sunt concentrații geografice de întreprinderi specializate și instituții care sunt interconectate, oferă un mediu favorabil inovării, profitând de avantajele globalizării, reduc obstacolele în transformarea noilor idei în afaceri. (European Cluster Memorandum, 2007, p. 2). [2]

Multe studii ale economiilor din țările dezvoltate au dovedit beneficiile aduse de clusterse. Alte studii au fost desfășurate și pentru țările în curs de dezvoltare, care de asemenea au relevat faptul, că printre beneficiile clusterizării sunt: inovațiile, accesul pe piață, infrastructura, resursele umane și financiare, proximitatea, reducerea costurilor tranzacționale și îmbunătățirea imaginii. [3,4]

Sunt 4 modele mai răspândite de politici clusteriale: \* *European*, bazat pe concentrarea firmelor din aceeași regiune geografică, producând diferite produse, dar cu o strategie de marketing și de produs specială în cadrul/afara clusterului; \* *Nord American*, care combină întreprinderi industriale pe principiul specializării teritoriale; \* *Asiatic*, cu un rol activ al statului în procesul de clusterizare, prin integrarea verticală și specializarea întreprinderilor din aceeași arie geografică; \* *Japonez*, caracterizat prin concentrarea întreprinderilor mici și mijlocii în jurul unei companii mari-monopolist. [5]

Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale ([WIPO](#)) este una din agențiile specializate ale [Națiunilor Unite](#), care colectează/analizează datele relevante domeniului dat și le publică anual. Conform Indexului Global al Inovației GII 2023 au fost identificate top 100 clusterse de știință și tehnologie din lume (S&T). [6]

Printre primele clusterse în top se regăsesc: Tokyo–Yokohama (Japonia), urmat de Shenzhen–Hong Kong–Guangzhou (China și Hong Kong), Seul (Coreea de Sud), Beijing (China) și Shanghai–Suzhou (China), San Jose–San Francisco, CA (Statele Unite). Multe clusterse din China au avansat remarcabil în clasament în anul 2022, și anume, Zhenjiang (+15 poziții), Hefei (+13) și Wuxi (+13), Fuzhou (+8 poziții). Clusterse din China au înregistrat cele mai mari creșteri ale producției S&T la nivel global: Hefei (+21.6 %) și Qingdao (+19.4 %). [6]

Clustersele din alte economii cu venituri medii, au o creștere puternică a producției S&T, dintre care patru din India: Chennai (+10.3 %), Bengaluru (+7.9 %), Mumbai (+7.1 %) și Delhi (+5.4 %).

Printre clustersele cu venituri mari, au avansat San Diego, CA (+7.5 %) și Seul (+6.4 %), Daejeon (Coreea de Sud +7.8 %), Denver, CO (SUA +4.4 %), Roma (Italia +4.0 %) și Milano (Italia +3.7 %), care au avut o producție impresionantă de S&T față de alte clusterse cu venituri mari.

Clusterul din München depășește pe cel din Köln și devine cel mai valoros cluster german S&T.

Deja tradițional, primele 100 de clusterse S&T sunt concentrate în trei regiuni: America de Nord, Europa și Asia. În anul 2023 China este economia cu cele mai multe clusterse (24) în top 100, depășind în premieră Statele Unite cu 21 de clusterse. Urmează Germania, cu 9 clusterse în top, inclusiv München, Köln și Stuttgart. Japonia are 4 clusterse în top, printre care Tokyo–Yokohama (1) și Osaka–Kobe–Kyoto (7). Franța are 3 clusterse în top 100.

Pe lângă China, încă 5 economii cu venituri medii au clustere în top 100 S&T: Brazil (1 cluster), cu Săo Paulo, care este unicul în top din America Latină; India (4), cu Bengaluru, Delhi, Chennai și Mumbai; Republica Islamică Iran (1), cu Teheran; Federația Rusă (1), cu Moscova; și Turkiye (2), cu Istanbul și Ankara. Clusterelor indiene Chennai și Bengaluru au impresionat cu cele mai mari creșteri ale densității autorilor științifici și inventatorilor.

Analiza clasamentului primelor 100 de clustere după Intensitatea S&T (suma cotelor de brevete și publicații științifice împărțite la populație), ne arată că: Europa și Statele Unite ocupă primele 5 locuri, cu Cambridge (Regatul Unit) și San Jose–San Francisco, CA (SUA) în frunte, urmate de Oxford (Regatul Unit), Eindhoven (Regatul Țărilor de Jos) și Boston–Cambridge, MA (SUA). Daejeon (Republica Coreea) este cel mai mare cluster asiatic S&T după intensitate.

Trei clustere au fost simultan în top 10 la nivel mondial și în top 10 pentru intensitate, toate din Statele Unite: San Jose–San Francisco, CA, Boston–Cambridge, MA și San Diego, CA. Clusterul Cambridge are cele mai multe articole științifice pe cap de locuitor, peste 37 mii la 1 milion de persoane, urmată de Oxford și Ann Arbor, MI (SUA). Clusterul Eindhoven este lider la capitolul publicații cu aproximativ 7,7 mii la un milion de oameni, urmat de San Jose–San Francisco, CA.

SUA au 8 clustere în topul 25 după intensitatea S&T, urmată de Germania cu 3 clustere (München locul 10), iar alte 4 țări au câte 2 clustere în top: Marea Britanie (Cambridge și Oxford), Japonia (Kanazawa și Tokyo-Yokohama), Coreea de Sud (Seul) și Suedia (Lund–Malmö).

Clusterelor Chineze au o mai slabă performanță după intensitatea S&T, cu excepția Beijingului de pe locul 14. [6]

### **Experiența Uniunii Europene, politicile de stimulare a clusterelor.**

Instituțiile Uniunii Europene consideră clusterelor ca un mod de organizare economică a companiilor foarte important, ce permite de a dezvolta expertiză, îmbunătăți serviciile, utiliza mai eficient resursele, atrage furnizori și competențe specializate. Întreprinderile mici și mijlocii, dacă cooperează, pot fi mai inovatoare, crea locuri noi de muncă, înregistra mai multe mărci comerciale și brevete internaționale. Actualmente, în peste 200 de regiuni geografice ale UE-27 activează peste 1500 de clustere, care înglobează 1/4 din totalul locurilor de muncă din Uniune.

Printre politicile relevante ale Uniunii Europene privind clusterelor pot fi evidențiate:

1. Euroclusters - prin Programul pentru piața unică sunt finanțate inițiativele strategice intersectoriale, interdisciplinare și transeuropene, care reunesc clustere și alți actori economici pentru a implementa strategia industrială a UE.

2. Parteneriate europene de clustere - sunt consorții, care combină cunoștințele și resursele pentru a sprijini inițiativele privind ecosistemele industriale și IMM-urile lor, se concentrează pe inovare, internaționalizare, investiții în specializare inteligentă sau excelență.

3. Platforma europeană de colaborare cu clustere – este un Hub online european care sprijină activitatea clusterelor industriale prin servicii dedicate acestora.

4. Maparea clusterelor – aici părțile interesate pot găsi parteneri din țară, regiune, sector sau ecosistem industrial în UE sau în întreaga lume.

5. Panorama Clusterului European - aici părțile interesate pot consulta rapoartele care analizează locația și caracteristicile clusterelor din regiunile în care se află.

6. Cluster Xchange - este un program al UE de schimb de informații și bune practici pentru clustere, IMM-uri și organizații de sprijin pentru extindere.

7. Tehnologii avansate pentru industrie – aici cunoști „ceasul” tehnologic în UE și în străinătate.

8. Investiții interregionale - asistență tehnică pentru modernizarea industrială și investiții pentru promotorii de proiecte, acordă oportunitatea de a lucra cu experți în afaceri, finanțe corporative și juridice de la firme de top de consultanță în afaceri.

9. Sprijinirea tranziției ecologice în UE și nu numai - un Centru de cunoștințe privind eficiența resurselor și competitivitatea afacerilor.

10. Sprijin pentru factorii de decizie - care se ocupă de politica clusterelor.

11. Dialog cu țările UE: grup de experți europeni privind clusterelor consiliază Comisia Europeană, țările și regiunile UE cu privire la modul de utilizare strategică a clusterelor.

12. Observatorul European pentru Clusterelor și Schimbări Industriale, care a fuzionat cu Platforma europeană de colaborare cu clusterelor în 2020 acordă o sinteză și analiză a datelor relevante.

13. Industrii emergente și lanțuri valorice - oferă un ecosistem favorabil, sprijină cooperarea între firme, competiția loială, oferă expertiză de afaceri și tehnologică, ajută la îmbunătățirea lanțurilor valorice industriale, contribuie la dezvoltarea industriilor emergente.

14. Programul european de excelență a clusterelor - sprijină performanța clusterelor și serviciile oferite pentru diferite grupuri specializate de întreprinderi. [7]

### **Cazul Republicii Moldovei, cadrul legal aferent și procesul de conturare a clusterelor.**

Deși la nivel mondial și european clusterelor sunt utilizate, deja de mult timp, ca un eficient model de competitivitate regională, Republica Moldova valorifică cu pași timizi aceste avantaje pentru dezvoltarea afacerilor.

Legislația țării noastre tratează clusterelor drept clusterelor industriale (Concepția dezvoltării clusterelor a sectorului industrial al Republicii Moldova) și clusterelor științifico-tehnologice/științifico-educative (Legea cu privire la parcurile tehnico-științifice și incubatoarele de afaceri), menționând că activitatea acestor asocieri/grupări de persoane fizice/juridice au o puternică tentă inovatoare. [8,9]

Programul „Uniunea Europeană pentru Moldova: Regiuni-cheie”, implementat de PNUD și UNICEF, oferă sprijinul financiar necesar pentru consolidarea clusterelor din regiunile țării noastre.

De o asistență impunătoare se bucură Clusterelor agroturistice – pentru dezvoltarea unui nou tip de turism pentru Republica Moldova, fiind cea mai nouă și eficientă formă de organizare dintre fermieri, agricultori, producători vitivinicoli, prestatori de servicii HoReCa (hotel, restaurant, cafe), meșteri populari și asociații turistice. [10]

Romania - Moldova Cross-Border Wine Tourism Cluster – este un nou proiect transnațional de promovare a turismului pe ruta vinului din ambele țări. Traseele vinicole ale Drumului Vinului din țara noastră ajung la producătorii de vin din 4 regiuni viticole istorice: Codru, Valul lui Traian, Ștefan Vodă și Divin, este prima ruta cultural-turistică certificată de Consiliul Europei ca parte a ITER VITIS Les Chemins de La Vigne en Europe.[11]

„Armonia Nordului” este cel mai nordic cluster agroturistic din raioanele Soroca și Ocnița, organizează Festivalul Mărului, ajuns la a XII-a ediție, promovează Cetatea Soroca și patria romilor.

Clusterul „Drumul Recifelor” cuprinde Muzeul Ținutului din Edineț cu 27 mii de exponate, fiind este vizitat anual de peste 13 mii de turiști. Fortăreața de la Zăbriceni, construită în stil grecesc, este unica mănăstire din Moldova în care se cântă muzică bizantină.

Clusterul „VilaDor” - organizat în nordul Moldovei, include localitățile din împrejurimile Movilei Măgura, pe o suprafață pitorească și păstrează tradițiile specifice zonei.

Clusterul „Lunca Prutului de Jos” - se află în zona de sud a țării, de la orașul Cahul - până în satul Giurgiulești, unde se întâlnesc râurile Dunărea și Prutul. Clusterului s-au alăturat Muzeul de Etnografie din satul Slobozia Mare și stațiunea balneo-climaterică „Nufărul Alb” din Cahul. [10]

Universitatea de Stat din Moldova s-a alăturat Clusterului Universitar al Parteneriatului Estic - un consorțiu format din 12 universități din UE și țările Parteneriatului estic. [12].

Clusterul turistic „Inima Nistrului” cuprinde 49 de întreprinderi mici și mijlocii, 5 organizații non guvernamentale, 6 entități publice din micro-regiunea Dubăsari-Criuleni, 3 reprezentanți a sectorului de cercetare-inovare-educare, printre care și Academia de Studii Economice din Moldova.

Clusterul Textil SORINTEX din raionul Soroca reunește un număr de 38 de membri fondatori.

## CONCLUZII

După cum se vede din analiza efectuată, există o relație direct proporțională între puterea economico-comercială a țărilor/regiunilor și clusterizarea acestora. În economiile dezvoltate moderne, cooperarea în clustere este cea mai utilă tendință, deoarece oferă mai multe oportunități pentru modernizare, eficientizare a proceselor și obținerea unor performanțe superioare.

Pentru a reuși o cooperare economică-comercială performantă cu partenerii noștri de dezvoltare, o eventuală coeziune și integrare aprofundată în economia Uniunii Europene, Republica Moldova are nevoie imperativă de a aborda o nouă viziune privind modul de a-și stimula potențialul. Este necesar ca economia națională să devină una mai inovativă, rezistentă, flexibilă și conectată la cele mai performante tendințele regionale și globale.

Dezvoltarea clusterelor poate și trebuie să devină unul din principalele elemente de inovare, sporire a competitivității antreprenorilor locali, creșterii economice dinamice și sistematice, ocupării, motivării și reținerii forței de munca în țară.

În procesul de dezvoltare a clusterelor, trebuie de gestionat cu prioritate oportunitățile de integrare a dimensiunilor de economie circulară și digitalizare, de stimulat implementarea de noi principii și tehnologii, respectând necesitățile obiective de protecție a mediului.

## Referințe bibliografice

1. Dodu-Gugea Larisa „Impactul globalizării asupra creșterii competitivității țărilor Europei centrale și de est”, ASEM, 2009;
2. The European Cluster Memorandum, 2007;
3. Stuart Rosenfeld, A Governor's Guide to Cluster-Based Economic Development; National Governors Association, 2002;
4. PORTER M. (2000) Locations, Clusters and Company Strategy, în Clark G.L., Feldman M., Gertler M. Oxford University;
5. Ion Tornea „Politici pentru dezvoltarea clusterelor în Moldova”, [www.viitorul.org](http://www.viitorul.org);
6. [https://www.wipo.int/global\\_innovation\\_index/en/2023/science-technology-clusters.html](https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/science-technology-clusters.html);
7. [https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy\\_en](https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en);
8. Hotărârea Guvernului nr. 614/2013 cu privire la aprobarea Concepției dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al RM;
9. Legea RM nr. 226 din 01.11.2018 cu privire la parcurile tehnico-științifice și incubatoarele de afaceri;
10. <http://moldnova.eu/ro/un-nou-tip-de-turism-moldova-clusterelor-agroturistice-ce-inseamna-acest-lucru-12384.html>;
11. <https://wineromd.eu/rute-turistice-moldova/>;
12. <https://eapuc.eu/EAPUC-1.html>.

**Coordonator științific: DODU-GUGEA Larisa, dr., conf. univ.**  
Academia de Studii Economice din Moldova,  
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, [www.ase.md](http://www.ase.md)  
Telefon: +373 79 111 333  
e-mail: [dodu-gugea.larisa@ase.md](mailto:dodu-gugea.larisa@ase.md)